

چاپ دوم

فلاسفه و موسیقی

از یونان باستان تا نیچه

آرین رحمانیان

بتهوون
مرکز موسیقی بتهوون شیراز

هنرستان

سرشناسه	: رحمانيان، آرين، ۱۳۴۶-
عنوان و نام پديدآور	: فلاسفه و موسيقي، آرين رحمانيان.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه تاليف، ترجمه و نشر آثار هنري «متن»، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهري	: ۱۳۶ ص.
شابك	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۲-۱۰۵-۶
وضعيت فهرست‌نويسي	: فيبا
يادداشت	: كتابنامه: ۱۱۲-۱۱۴.
موضوع	: موسيقي - فلسفه و زيبايي‌شناسي.
شناسه افزوده	: فرهنگستان هنر جمهوري اسلامي ايران. مؤسسه تاليف، ترجمه و نشر آثار هنري «متن».
رده‌بندي كنگره	: ۱۲۸۹ ق.۳/ر.۲۸۴۵/MI.
رده‌بندي ديويي	: ۷۸۱/۱۷
شماره كتابشناسي ملي	: ۲۳۲۰۸۴۵

مؤسسه تاليف، ترجمه و نشر آثار هنري «متن»

فلاسفه و موسيقي

از يونان باستان تا نيجه

آرين رحمانيان

ويراستاران: منصور احمدي، ترانه اميرابراهيمی

صفحه آرا: ميثم رادمهر

طراح جلد: سعيد زاشكاني

نوبت چاپ: دوم ۱۳۹۲

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

ليتوگرافي: فرآيندگويا

چاپ: شركت چاپ و نشر شادرنگ

شابك: ۹۷۸-۹۶۴-۲۳۲-۱۰۵-۶ ISBN: 978-964-232-105-6

كليۀ حقوق چاپ و نشر براي ناشر محفوظ است.

نشانی مؤسسه: تهران - انتهای خیابان فلسطین جنوبی - خیابان لقمان ادهم - بن بست بوذرجمهر - شماره ۲۴ - مؤسسه تاليف، ترجمه و

نشر آثار هنري «متن». تلفن: ۴-۶۶۴۸۶۹۲ - دورنگار: ۶۶۹۵۱۶۶۲ - صندوق پستی: ۱۳۱۴۵-۱۳۷۷

پست الكترونيك: Info@matnpublishers.ir

نشانی فروشگاه مرکزی: خیابان ولی عصر - نرسیده به چهارراه طالقانی - شماره ۱۵۰۰ - ساختمان مرکزی فرهنگستان هنر. تلفن:

۶۶۴۹۰۹۹۰

نشانی فروشگاه اینترنتی: www.matnpublishers.ir

فهرست

۷ سپاسگزاری
۹ پیش درآمد

فصل اول

۱۳ یونان باستان
۱۶ ظهور فلسفه در یونان و تأثیر آن بر موسیقی
۱۸ هارمونی افلاک
۲۱ افلاطون
۲۳ فلسفه هنر از دیدگاه افلاطون
۲۵ فلسفه موسیقی افلاطون
۳۲ ارسطو
۳۲ دیدگاه ارسطو درباره موسیقی

فصل دوم

۴۳ قرون وسطی
۴۴ فلسفه موسیقی در قرون وسطی
۴۵ سنت آگوستین
۴۷ تاریخچه، فلسفه و هنر رنسانس
۵۰ فلسفه موسیقی در دوره رنسانس
۵۱ مارتین لوتر و موسیقی
۵۳ باروک

۵۴	فلسفه دوره باروک
۵۵	موسیقی در دوره باروک
۵۶	دکارت و موسیقی
۵۹	کانت
۶۰	کانت و موسیقی

فصل سوم

۶۵	دوران خردگرایی و رومانتیسم
۶۷	زیبایی‌شناسی دوره رومانتیک
۶۹	هگل
۷۴	موسیقی از دیدگاه هگل
۸۵	آرتور شوپنهاور
۸۶	فلسفه هنر شوپنهاور
۸۸	موسیقی از دیدگاه شوپنهاور
۹۲	نیچه و هنر از دیدگاه او
۹۶	موسیقی از دیدگاه نیچه

فصل چهارم

۱۰۷	شیوه سنجش زیبایی‌شناسی موسیقی
۱۰۸	فلسفه ارزش‌های موسیقی
۱۰۹	موسیقی و ایدئولوژی
۱۱۴	موسیقی در حکم یک شیوه بیان در بستر تاریخی خود
۱۱۷	فلسفه موسیقی
۱۱۹	معنی و ذات موسیقی

۱۲۵	پایان سخن
۱۲۷	منابع
۱۲۹	نمایه

پیش درآمد

کتاب پیش رو، با عنوان *فلاسفه و موسیقی*، سیری تاریخی بر آرای فلاسفه غرب در مورد موسیقی از یونان باستان تا قرن بیستم است. از آنجا که موسیقی شاخه‌ای از هنرهاست، بحث فلسفی در مورد آن، در حیطه فلسفه هنر یا زیبایی‌شناسی قرار می‌گیرد. به طور کلی، از دیرباز تا امروز، زیبایی‌شناسی یکی از شاخه‌های اصلی فلسفه بوده است. اما متأسفانه گفتارها و نظریات فلاسفه در مورد موسیقی، به اندازه نظریات آنان در مورد هنرهای دیگری چون نقاشی، معماری و مجسمه‌سازی، مورد بحث و بررسی قرار نگرفته است؛ در حالی که طرح پرسش‌های فلسفی در زمینه موسیقی، از طرح پرسش‌های مشابه درباره سایر هنرها، آسان‌تر است، زیرا موسیقی هنری است که برخلاف هنرهایی مانند نقاشی، معماری و مجسمه‌سازی، در آن از ماده، رنگ و نور خبری نیست. به عبارت دیگر، موسیقی به دلیل وابسته نبودن به وضعیت مادی و فیزیکی، انتزاعی‌تر است. پس ماهیت آن قی‌نفسه فلسفی‌تر از سایر هنرهاست. این موضوع، به‌خصوص در مورد موسیقی بدون کلام، مصداق بیشتری دارد؛ زیرا موسیقی باکلام تا حد زیادی به شعر وابسته است و شعر به تنهایی، مفهوم معنایی و معنوی را القا می‌کند.

اما در موسیقی بدون کلام، تنها موسیقی است که با شنونده ارتباط برقرار می‌کند. این موسیقی باید بدون وابستگی به شعر، قادر به تأثیرگذاری باشد. در این کتاب خواهید خواند که فلاسفه متأخر از دوره رومانتیک تاکنون، به موسیقی بدون کلام حساسیت خاصی نشان داده‌اند و تنها این نوع از موسیقی را شایسته تحلیل و بررسی دانسته‌اند. از طرف دیگر، با توجه به نزدیکی سه هنر شعر، موسیقی و رقص، بسیاری از فلاسفه و به خصوص فلاسفه یونان و قرون وسطی، به ارتباط بین کلام و موسیقی و بحث در مورد آن پرداخته‌اند.

یکی از موضوعات اصلی در فلسفه موسیقی، موضوع تأثیرگذاری آن بر روح و روان فرد و بر جامعه و اخلاق جمعی است. این موضوع شاید مهم‌ترین بحث فلسفه موسیقی از یونان باستان تا دوره رومانتیک باشد و به همین سبب، بخشی از این کتاب به این امر اختصاص یافته است. از آن‌جا که محور اصلی این کتاب، بررسی نظریات فلاسفه در مورد موسیقی است و چون این موضوع با هستی‌شناسی و زیبایی‌شناسی از دیدگاه هریک از این فلاسفه نیز ارتباط بسیار دارد، در بسیاری موارد، ناگزیر، این موضوعات را توضیح داده‌ایم.

در این کتاب، کوشیده‌ایم دیدگاه فلاسفه را در مورد موسیقی، از دیرباز تا قرن بیستم، مورد بررسی قرار دهیم. در فصل اول، دیدگاه فلاسفه یونان درباره موسیقی بررسی شده است. فصل دوم به بررسی دیدگاه فلاسفه در قرون وسطی، رنسانس و باروک اختصاص دارد. در فصل سوم، دیدگاه فلاسفه رومانتیک بررسی شده است و فصل چهارم به توضیح فلسفه موسیقی از جنبه زیبایی‌شناسی و ارتباط آن با ارزش‌های اخلاقی و ایدئولوژیک اختصاص دارد. در پایان نیز، مجدداً بحث فلسفه موسیقی را مطرح کرده و به توضیح اجمالی اندیشه‌های این فلاسفه پرداخته‌ایم. بحث

پیش‌درآمد / ۱۱

فلسفه موسیقی، از این رو در پایان کتاب مطرح شده است که خوانندگان یا آرای فلاسفه در خصوص موضوعات مورد بحث، آشنا شده باشند.

این کتاب، مقدمه‌ای بر کتاب منتشر نشده‌ای با عنوان *فلسفه موسیقی* از نگارنده و هدف از نوشتن آن، آشنا ساختن علاقه‌مندان فلسفه موسیقی با بستر تاریخی رشد چنین مبحثی است. در این‌جا باید این نکته را یادآور شد که خوانندگان این کتاب، طیف گسترده‌ای از علاقه‌مندان به فلسفه موسیقی قرض شده‌اند که بسیاری از آشنایان با فلسفه و ناآشنایان با آن را شامل می‌شوند. به این سبب، شیوه بیان مطالب ساده است تا مخاطبان، در هر سطحی از آشنایی با فلسفه، از آن بهره ببرند.

شایان یادآوری است که این کتاب بدون شک خالی از کاستی و اشکال نیست، از این رو از تمامی استادان، صاحب‌نظران و پژوهندگان خواستارم که این کاستی‌ها را گوشزد و بر من ببخشایند.

پایان سخن

آنچه از نظر خوانندگان گرامی گذشت، بررسی دیدگاه فلاسفه دربارهٔ موسیقی بود که از لحاظ تاریخی، محدودهٔ آن از دوران یونان باستان تا ابتدای قرن بیستم و از لحاظ جغرافیایی، حیطهٔ آن قارهٔ اروپاست. اگر بخواهیم نوشته‌های کتاب را به طور خلاصه بیان کنیم، باید بگوییم با آن‌که تا قرن بیستم، فلسفهٔ موسیقی به صورت شاخه‌ای مستقل از فلسفهٔ هنر وجود نداشت، بحث دربارهٔ موسیقی و جایگاه آن در میان هنرها، همواره یکی از دغدغه‌های اصلی فلاسفه بود. طبیعتاً هر فیلسوفی، بسته به علاقه و شناخت خود از موسیقی، در این‌باره اظهار نظر کرده است. اما شاید بتوان در میان نظریات فلاسفه‌ای که نام آنان را در این کتاب آورده‌ایم، چند نکته مشترک پیدا کنیم:

- از یونان باستان تا دورهٔ رومانتیک، فلاسفه همواره بر جنبهٔ ریاضی موسیقی تأکید و سعی کرده‌اند آن را یکی از شاخه‌های علم معرفی کنند، نه زیرمجموعه‌ای از هنرها. البته تأکید این فلاسفه بر جنبه‌های علمی و ریاضی موسیقی، دور از ذهن نیست؛ زیرا تا قبل از دورهٔ رومانتیک، عموماً تدیسه‌های فلسفی و هنری از هم تفکیک می‌شد و در این تقسیم‌بندی، تدیسه‌های هنری همواره جایگاه پایین‌تری به دست می‌آورد. بدون شک، فلاسفه قبل از دورهٔ رومانتیک، خود را بیشتر با منطق و عقل خویشاوند

می‌دانستند تا با احساسات و عواطف؛ اما فیلسوفان رومانتیک، هنر و فلسفه را هم‌تراز قرار دادند.

• همه فلاسفه بر اهمیت تأثیرگذاری سریع و قوی موسیقی بر روح و روان آدمی تأکید کرده و آن را یکی از موضوعات اصلی بحث خود در زمینه موسیقی قرار داده بودند.

• انتزاعی بودن موسیقی همواره برای فلاسفه جالب بود و حتی اگر برای اثبات نظریات خود در این زمینه، دچار تناقض‌گویی می‌شدند، برای موسیقی جایگاه خاصی در میان هنرها قایل بودند.

مطالعه و بررسی نظریات فلاسفه‌ای که نام آنان در این کتاب آمده نشان‌دهنده این واقعیت است که بحث در مورد فلسفه موسیقی در دوره‌هایی پربارتر و در دورانی دیگر، بسیار کم‌رونق است. مثلاً فلاسفه یونان باستان به مراتب بیشتر از فلاسفه دوره خردگرایی، درباره موسیقی صحبت کرده‌اند. بررسی آثار فلاسفه این دو دوره گویای این واقعیت است که بسیاری از فلاسفه مشهور دوره خردگرایی، کاملاً به موسیقی بی‌توجه یا حتی از آن بی‌اطلاع بوده‌اند. از سوی دیگر، می‌توان ادعا کرد که شناخت فلاسفه یونان از موسیقی و تحلیل و بررسی آن، هم از لحاظ فلسفی و هم از نظر موسیقایی، به مراتب عمیق‌تر و دقیق‌تر از بسیاری از فلاسفه دوره‌های بعد است. شاید این موضوع بسیار هم دور از ذهن نباشد؛ زیرا در دوره‌های بعد، به‌خصوص از دوره باروک به آن طرف، شاخه‌های گوناگون فلسفه به تدریج به علومی مستقل تبدیل و آگاهی بسیاری از فلاسفه از علوم جدید، اندک اندک، کمتر شد و موسیقی هم از این امر مستثنی نبود. ظهور دوره رومانتیک، اهمیت هنر و موسیقی دوباره در بین فلاسفه بیشتر شد. ولی این به معنای آن نبود که فلاسفه این دوره، از مبانی نظری و عقلی موسیقی آگاهی کافی داشتند. در هر صورت، نظریه‌پردازی فیلسوفان رومانتیک درباره موسیقی، زمینه‌ساز بستری شد که در قرن بعد، فلسفه موسیقی به مثابه شاخه مستقلی از زیبایی‌شناسی ظهور کرد.

منابع

۱. هگل، گئورگ ویلهلم فردریش (۱۳۶۸)، درس‌گفتارهایی پیرامون فلسفه زیبایی‌شناسی، ترجمه زیبا جبلی، ج ۴، تهران: آبنگاه.
2. Aristides, Quintilianus (1983). *On Music in Three Books*, Trans. with intro, commentary, and annotations by Thomas J. Matheiesen, New Heaven: Yale University Press.
3. Aristotle (1951). *Politics*, book 1, 1447a-b, trans. by S.H Butchers in "Aristotle's Theory of Poetry and Fine Arts", New York: Dorset.
4. _____ (1957). *Problemata XIX.38*, trans. by W. S. Hett, London: Loeb Classical Library.
5. _____ (1984). *The Complete Works of Aristotle*, the revised Oxford translation, 2 volumes, trans. By W. Rhys Robert, Princeton: Princeton University.
6. Augustine (1948). *City Of God*, Trans by Marcus Dods, New York: Hanfer Publishing.
7. _____ , *Confession* (1960). Trans. by John. K .Ryan. New York: Doubleday Dell Publishing Group.
8. Boethius (1984). *De Institutione musica* 179, Quoted in *Fundamentals of Music Anicuis Manlius Severinus Boethius*, trans by Calvin M. Bower, New Heaven: Yale University Press.
9. Burkert (1972). *Lore and Science in Ancient Pythagoreanism*, USA: Harvard University Press.
10. Busoni, Ferruccio (1962). "Sketch of a new Aesthetics of Music" in *Three Classic in the Aesthetics of Music*, New York: Dower Publisher.
11. Cicero (1998). *Republic*, Trans by Niall Rudd, Oxford: Oxford University Press. Book 6.
12. Descartes, *Compendium* (1961). American Institute for Musicology.
13. Hegel, G.F. (1965). *Vorlesungen Uber die Asthetik Vol II*, ed. F. Bassenge, Berlin: Weimar: Aufbau.

14. _____ (1979). *Introduction to Aesthetics*, Oxford: Clarendon Press.
15. Izvestia, Feb 11, 1948, trans. By by L.Koten.
16. Kant, Immanuel (1914). *Critique of Judgment*. London: Macmillan.
17. Kramer, Lawrence (2000). *Whitman and Modern Music*, New York: Garland Publishing In.
18. Meyer-Bear, Kathi(1947). "Nicholas of Cusa", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, June.
19. Nahm, M.C. (1968). "Creativity in Art" in *Dictionary of the History of Ideas*, vol. 1, New York: Charles Scribners.
20. Nettle, Paul (1848)." Luther's Sermons" in *Luther and music*, Philadelphia: Muhlenberg Press.
21. Nietzesch, Friedrich (1980). *Samliche Werke, Kritische Studienausgabe*, 15 volumes, Munich, Berlin and New York: de Gruyter.
22. _____ (1997). *The Birth of Tragedy*, trans by Douglas Smith, Oxford: Oxford University Press.
23. _____ (1983). "Richard Wagner in Bayreuth" in *Untimely Meditations*, Trans. By R.J. Hallingdale, London: Cambridge University Press.
24. *Personal letter of Busoni to Bekker*, first published in the Frankfurter Zeitung, 7th February 1920, and then reprinted in the Busoni number of Anbruch, 1921.
25. Plato (1970). *Laws*, trans. by T.J.Saunders.New York: Harmondsworth, Penguin Books.
26. _____ (2000). *Republic*, Edited by G.R.F. Ferrari; translated by Tom Griffith, London: Cambridge University Press.
27. Rameau, Jean Philippe (1971). *Treaties on Harmony*, Ed. and Trans. by Philippe Gosset: New York: Dover Publishing.
28. Schelling, Friedrich Whilhelm Joseph (1978). *System of Transcendental*, trans. By Peter Heath, Charlottesville: University Press of Virginia.
29. Schopenhauer, Arthur (1896). *The World as Will We Idea*, trans. by R.B. Haldane (mdons Kegen Paul).
30. Slomisky, Nicolas (1947). Cited in "The Essays of Scales and Melodic Pattern", New York: Colmen-Ross Co.
31. *Stanford Encyclopedia of Music* (2007).
32. Strunk, Oliver (1950). *Sources Readings in Music History*, New York: Norton Publisher.
33. *The White List of the Society of S.T*, Greogery of American (1951), New York: Library of Congress.
34. Tolstoy, Leo (1899). *What is Art?* Trans. by Aylmer Maudel Thonsay, New York: Cowell and Co.
35. Wladislaw Tatarkiewitz's paper (1972). "The Great Theory of Beauty and Its Decline", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*.

Philosophers and Music

From Ancient Greece to Nietzsche

Arian Rahmanian

هنر و فلسفه

بتهوون
مرکز موسیقی بتهوون شیراز

ISBN:978-964-232-105-6

فلسفه و موسیقی : از یونان

باستان تا امروز

۲۰,۰۰۰ ریال

انتشارات بارت
۶۶۴۰۵۶۳۷